

21. Possessiones, quas quisque de societate ante tempus guerre iuste tenebat, si per vim ablate sunt ab his, qui non sunt de societate, sine fructibus et dampno restituantur, vel si eas recuperaverint^{a'')}, quiete possideat^{b'')}, nisi per electos arbitros ad cognitionem regalium nobis assignentur.

22. Opizonic^{c'')} marchioni omnem offensam, quam nobis vel alicui nostre partis fecit, postquam in societate fuit, per se vel per aliquam personam cum societate vel defendendo aliquem de societate, imperiali clementia per nos et nostram partem remisimus^{d'')} et in plenitudinem gratie nostre eum recepiimus nec per nos nec per interpositam personam pro preteritis offensis sibi vel parti ipsius aliquam inferimus lesionem vel coactionem. 5

23. Amplius eam iurisdictionem, quam Mediolanenses exercere consueverunt in comitatibus Seprii et Martiane^{e'')} et Burgarie et in aliis comitatibus^{f'')} exceptis locis, que Pergamenses per commune modo 10 tenent inter Aduam et Ollium et excepto Romano^{g'')} Veteri et Bariano^{h'')}, et eam, quam modo exercent, libere et quiete habeant et possideant sine contradictione nostra et successorum nostrorum salvis datis et pactis et concessionibus^{i'')} et in suo robore durantibus, que Mediolanenses per commune fecerunt civitatibus Pergami^{k'')}, Laude, Novarie, nec propter hanc concessionem ledendis.

24. Nec ullum priudicium fiat iuri aut^{l'')} consuetudini alicuius civitatis societatis nec aliquod ius 15 acquiratur in detrimentum alicuius civitatis societatis propter predictas concessiones. *

25. Pacta inter civitates societatis quandam facta nichilominus firma et rata permaneant.

26. Nec aliquid intelligatur acquisitum Mediolanensibus^{m'')} in episcopatu Laudensi propter predictas concessiones salvo iure Mediolanensibus aque Lambri^{n'')}, si quod habent, et in pedagio.

27. Omnes de societate, qui fidelitatem nobis iurabunt, in sacramento fidelitatis adicient, quod 20 possessiones et iura, que nos in Lombardia habemus et possidemus extra societatem, iuvabunt nos bona fide manuteneri, si opus fuerit et super hoc per nos vel * certum^{o'')} nuntium nostrum^{o'')} requisiti fuerint, et si amiserimus, recuperare, ita videlicet, quod finitime civitates obnoxie sint principaliter ad hoc faciendum, et si opus fuerit, alie teneantur ad competens auxilium prestandum. Civitates de societate, que sunt extra Lombardiā, in suo confinio similiter teneantur facere. 25

28. Si qua vero civitatum ea, que in conventione pacis ex parte nostra statuta sunt, non observaverit^{p'')}, cetere civitates eam^{q'')} ad id observandum^{r'')} bona fide compellent^{s'')}, pace nichilominus in suo robore permanente.

29. Nobis intrantibus in Lombardiam fodrum consuetum et regale, qui solent et debent et quando solent et debent, prestabunt et vias et pontes bona fide et sine fraude et sufficienter reficiant in eundo 30 et redeundo. Mercatum sufficiens nobis et nostris euntibus et redeuntibus bona fide et sine fraude prestabunt.

30. In omni decimo anno fidelitates renovabunt in his, qui nobis non^{t'')} fecerint, cum nos petierimus vel per nos vel per nostrum nuntium.

31. Si qui ex parte nostra de possessionibus suis iustis expulsi sunt, restituantur sine fructibus et 35 dampno, nisi in causa principali seu proprietatis iure se possit tueri possessor salvis prioribus concessionibus, et omnes offense eis remittantur; eodem iure servando his, qui sunt ex parte nostra, circa restitutionem, nisi civitas teneatur iuramento, ut non restituat: quo casu arbitrium boni viri volumus pro restitutione succedere.

848. a'') recuperaverint C b'') possideant C c'') Obizoni C d'') aus permisimus verb. C 40 e'') CE statt Martesane, Marchiane BD, C¹ Martiane aus Martesane verb. f'') civitatibus E g'') Rumanio E h'') Barriano E i'') confessionibus C k'') Pergamo BCE l'') vorher überflüssig vel B m'') vorher a C n'') Lanbri BE o'') nostrum nuncium certum B p'') observaverint C q'') fehlt C r'') observande B s'') compellant E

32. Et si qua controversia de feudo orta fuerit inter nos et alium, qui sit de societate, per pares^{t''')} illius civitatis vel episcopatus, in quo discordia agitur, secundum illius civitatis consuetudinem in eodem episcopatu terminetur, nisi nos in Lombardia fuerimus. Tunc enim in audiencia nostra, si nobis placuerit, causa agitabitur.

33. Item volentibus venire contra pacta non per violentiam facta et iuramento firmata inter civitatem et civitatem societatis vel civitatem * et alias^{u''')} personas nos audienciam denegabimus.

34. Item nos restituimus stratum Veronensibus et nominatim recipimus Ezolinum in plenitudinem gratie nostre et omnem offensam ei remittimus.

35. Hanc igitur pacem secundum formam prescriptam^{v''')} et sicut per^{w''')} mediatores pacis, videlicet Wilielmum^{x''')} Astensem episcopum, Henricum^{y''')} marchionem Saonensem^{z''')}, fratrem Thidericum de Silva Benedicta et Rodulfum camerarium nostrum, una cum eis bona fide intelleximus, et secundum tenorem, quo eandem pacem iurari fecimus, et secundum quod Lombardi^{a'''')} bona fide intellexerunt in perpetuum ratam haberi et conservari statuimus. Et ut firma permaneat et inconvulsa, presentem paginam nostri impressione sigilli fecimus communiri.

36. Nomina vero civitatum, quibus et gratiam nostram reddidimus^{b''')} et prescriptam fecimus^{c''')} concessionem seu permissionem, hec sunt: Vercelle, Novaria, Mediolanum, Lauda, Pergamum, Brixia, Mantua, Verona, Vicentia, Padua, Tervisium^{d''')}, Bononia, Faventia, Mutina, Regium, Parma, Placentia. Iстis autem civitatibus et locis pacem servari volumus et gratiam nostram reddimus^{e''')}.

37. Prescriptam^{f''')} autem concessionem seu permissionem eis non facimus: videlicet Imole, castro sancti Cassiani, Bobio^{g''')}, plebi de Grabadona^{h''')}, Feltre, Belune^{i''')}, Cenete, Ferrarie^{k''')} autem gratiam nostram^{l''')} reddimus et prescriptam^{m''')} concessionem facimus seu permissionem, si infra duos menses post redditum^{n''')} Lombardorum a curia^{o''')} nostra^{p''')} de pace prescripta cum eis concordes^{q''')} fuerint.

38. Hanc itaque pacem et concordiam, sicut supra scriptum est^{r''')}, tam nos quam filius noster Henricus Romanorum rex per camerarium^{s''')} nostrum Rodulfum in animam nostram iurari fecimus.

39. Hii autem^{r''')} sunt principes^{r''')} et nobiles curie, qui prescriptam^{s''')} pacem per se firmam tenere iuraverunt: Hermannus Monasteriensis^{t''')} episcopus, Henricus Curiensis^{u''')} electus, Thielhelmus^{v''')} Augiensis^{w''')} abbas^{x''')}, Gotifredus^{y''')} imperialis^{z''')} aule cancellarius^{z''')}, Otto dux Bawarie^{a''')}, Fridericus^{b''')} dux Suevie^{c''')} filius noster, Bertoldus dux de Zaringen^{d''')}, Bertoldus marchio Ystrie^{e''')}, Hermannus marchio Verone^{f''')}, comes Henricus de Dietse^{g''')}, comes Theboldus^{h''')} de Leschemunde, comes Ludewicus^{i''')} frater cancellarii de Helfenstein^{j''')}, Rodulfus^{k''')} camerarius^{l''')}, Guarnerius^{m''')} de Bonlandia^{n''')}, Cuno^{o''')} de Minzenberc^{p''')}, Conradus pincerna^{q''')}.

40. 348. t''') aus partes verb. E u''') D fährt hier fort, vgl. Anm. m' v''') perscriptam D w''') von gleicher Hand über der Zeile B x''') Guillelmum D, Willelmum E y''') Hericum D z''') Soanensem D a''') ea D b''') reddimus E c''') facimus E d''') Trivisium DEF e''') reddidimus zweites di getilgt B, reddidimus C f''') hanc von anderer Hand über der Zeile hinzugefügt D g''') Bobbio C h''') Grabedona D i''') Bellune CE k''') Ferarie BCE l''') folgt eis E m''') redditum D n''') nostra curia C o''') concors D p''') fehlt D q''') camerium E r''') sunt principes autem D s''') perscriptam D t''') Monasterii D u''') Coriensis BC v''') Thielhelmus E w''') abbas Augensis D x''') Gotfredus C, Gotfredus D, Godefridus E y''') aule cancellarius imperialis D z''') Baiguarie BC, Bauvarie D, Baiarie E a) Fredericus BC b) Suavie E c) Haringen D, Zaringem E d) Istrien D e) Veronensim D, Ueronensis E f) Dieste D g) Theboldus C, Dieboldus DE h) Ludiuicus C, Ludiuicus D i) Helfenstein D, Helfestem E k) Rondolfus D, Rodulfus E l) camarius DE m) Generus D, Wernerus E n) Bonlandia C, Bonlandam D o) Cuone C, Corno D, Cuno E p) Munzinberg C, Minhenberc D, Nuncenberc E q) pinherna D

40. Hii autem sunt nuntii, qui ex parte Lombardorum pacem prescriptam et concordiam receperunt et in presentia nostra iuramento confirmaverunt^{r)}.

De Mediolano: Guido de Landriano, Pinamundus de Vico Mercato, Adobatus^{s)} Butraffus^{t)}, Wilielmus^{u)} Burrus^{v)}, Guercius de Uxolo^{w)}, Ardericus de Bonate, Rogerius Marcellinus^{x)}, Lotherius medicus.

De Brixia: Oprandus^{y)} de Martinengo^{z)}, Gezo^{a')} de Turbiato^{b')}, Desiderius iudex, Rodulfus^{c')} de Concilio^{d')}, Bocacius^{e')} de Maneruio^{f')}, Albricus^{g')} de Capriano.

De Placentia: Gerardus^{h')} de Arditiione, Iacobus Strictus, Hermannus de Cario, Caupoⁱ⁾ iudex.

De Pergamo: Albertus de Mapello, Atto Ficianus^{k')}, Iohannes de Piteringo^{l')}, Lanfrancus^{m')} de Monacha, Albertus Attonis, Albertus^{n')} Albertonis^{o')}.

De Verona: Cotius^{p')} iudex, Ubertinus^{r')} de Carcere, Valerianus^{q')} de Castello, Martius de Castello, Tebaldinus^{s')} de Raimundo^{t')}, Tebaldinus^{u')} de Nascinguerra^{v')}.

De Vicentia^{w')}: Pilius^{x')} iudex, Ubertinus^{y')} de Fontaniua^{z')}, Carlaxarius^{v')}, Marcus^{z')} de Pauliano^{a'')}.

De Padua^{b'')}: Guanfus^{c'')}, Ezelinus^{d'')} iudex, Englescus^{e'')} de Fontegliua^{f'')}.

De Teruisio^{g'')}: Florius iudex, Gumbertinus^{h'')}.

De Mantua^{i'')}: Alexandrinus, Iacobus de Amica, Agnellus^{k'')} iudex, Henricus de Angelo^{l'')}.

De Faventia: Bernardus^{m'')} iudex, Ugolinus^{n'')} de Azone^{o'')}.

De Bononia: Antoninus^{p'')} potestas, Rolandus Guarini^{q'')}, Matheus Rodulfi^{r'')}.

De Mutina: Arlottus^{s'')} iudex, Rainierius^{t'')} de Bocabadada^{u'')}.

De Regio: Albertus Cambiator, Rolandus de Caritate^{v'')}.

De Parma: Iacobus Petri Baue, Maladobatus^{w'')} iudex^{w'')}, Vetulus^{x'')} iudex^{x'')}, Conradus^{y'')} Bulzoniz^{z'')}.

De Lauda: Vincentius^{a'')} de Fussiraga^{b'')}, Anselmus de Summaripa^{c'')}.

De Novaria: Opizo^{d'')} de Briona, Thedisius Caballatius^{e'')}, Guido^{f'')} de Boniprando.

De Vercellis: Meardus^{g'')} et Vercellinus.

41. Hee autem^{h'')} sunt civitates et loca, que pacem prescriptam sub iuramento Lombardorum nobiscum receperunt et eandem^{i'')} pro se iuraverunt: Papia, Cremona, Cuma, Terdona^{k'')}, Aste^{l'')}, Cesarea^{m'')}, Ianua, Alba et alie civitates et loca et persone, que sunt et fuerunt in parte nostra.

848. r) firmaverunt C, confirmarunt E	s) Adobadus B, Addubadus D, Addubatus E
t) Butrafus C, Bultraphus DE	u) Guielmus D, Willelmus E
w) Huxolo D, Buxolo E	x) Marcellinus D
z) Martenengo DE	a') Gozo D
D, Rudulfus E	b') Turbiado C
Manerbio DE	c') Rodulfus
g') Albericus D	d') Concilio B, Concesio C
h') Girardus B, Guehardus D	e') Bocacius DE
k') Facianus B	f') Manerbio B,
l') Biteringo C, Pitiringo E	g') Campo D
o') Gahus D, Cozus E	m') Lafrancus CD
p') Hobertinus D, Hubertinus E	n') fehlt E
r') Thebaldinus DE	q') Vaserianus D
s') Raymundo B, Raymundo D	t') Nassenwerre DE
u') Vincentia CE, Vincencia D	v') Pillius D
D, Funteuiua E	w') Hubertinus D
y') Carlaxanuus C, Karneuarius DE	x') Fonteuuiua
b') Paudua E	z') Marchus D
c') Gnanfus BC, Gamfus D, Ianfus E	a'') Pa-
B, Ehelinus DE	d') Enzelinus
e') Engleschus C, Englesus D	f') Fontegliua D, Funtegliua E
g') Trivisio E	g') Trivisio E
h') Gubertinus BC, Conbertinus D, Gonbertinus E	i') Mantuana C
k') Angnellus C, Angellus DE	l') Angello C
D, Hugulinus E	m') Berhardus D
o') Aho D, Azo E	n') Hugolinus
r') Rondolfi D, Rudolfi E	p') Antonius CD
s') Arlotus CDE	q') Garini D
t') Renerius D	u') Buccabadata
v') Karitate D	w') Malladobatus C, Malebatus
z') Bulhori verb. aus Bulhora D	x') fehlt C
z') Chonradus E	y') Chonradus E
c') Sumaripa D	z') Bulhori verb. aus Bulhora D
d') Obizo C,	a'') Vicentius BD
e') Cabalcius C, Gaballaciis D, Kavalaciis E	b'') Fulsiraga BC, Fussigara D
f') Guido iudex G	c'') Sumaripa D
g') Meardus iudex G	d'') Obizo C,
h') fehlt C	e'') Cabalcius C, Gaballaciis D, Kavalaciis E
i') folgt sub getilgt B	f'') Guido iudex G
j') Tardona DE	g'') Meardus iudex G
m') Cessarea D, Cesaria E	h'') fehlt C
l') Asta DE	i'') folgt sub getilgt B
m') Cessarea D, Cesaria E	k'') Tardona DE

42. Hec autem sunt nomina nuntiorum, qui investituram consulatus^a) a nobis nomine civitatum receperunt: de Mediolano Adobatus^b), de Placentia Gerardus^c), Ardicionis^d), de Lauda Vincencius, de Verona Cotius^e), de Vincentia Pilius^f), de Padua Guanfus^g), de Teruisio^h Florius, de Mantua Alexandrinus, de Fauentia Bernardusⁱ), de Bononia Antoninus^j), de Mutina Arlottus^k), de Regio Rolandus, de Parma Iacobus Petri Baue, de Novaria Opizo, de Vercellis Meardus, de Pergamo^l Atto Ficianus^m).

¶ Signum domini Fridericiⁿ Romanorum imperatoris invictissimi. ¶ (M.)^o

Ego Gotefridus^p imperialis aule cancellarius vice Cristiani Maguntine sedis archiepiscopi et Germanie archicancellarii recognovi.

10 Acta sunt hec anno dominice incarnationis MCLXXXIII^q), indictione prima^r), regnante domino Friderico Romanorum imperatore gloriosissimo, anno regni eius VVYYII^s imperii vero XXVIIII: dat. apud Constantiam in sollempni curia VII^t kal. iulii; feliciter^u amen^v.

849.

15 Friedrich nimmt die bischöfliche Kirche von Bergamo unter Bischof Walo in seinen Schutz und bestätigt ihr gemäß den Privilegien seiner Vorgänger ihre Besitzungen und Rechte.

1183 Juni 25, Konstanz.

Original in der Stadtbibliothek zu Bergamo (A).

20 Celestino, Hist. di Bergamo II/2, 463. — Lusi, CD. Bergom. 2, 1345 aus A. — Simonsfeld in den Münchner Sitzungsber. 1907, 531. — Böhmer Reg. 2658. — Stumpf Reg. 4361.

25 Geschrieben von Robert, der auch die selbständigen Partien verfaßt hat. Inhaltlich handelt es sich um eine Wiederholung der VU. D. 141, jedoch ohne Gewährung des Münzrechtes. Die Kaiserjahre wurden wie in D. 848 nicht um eine Einheit erhöht.

(C.) ¶ In nomine sancte et individue trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum imperator augustus. ¶ Gloriosum est et affectuoso pietatis favore dignum beneficium imperialis clementie, cum invitantibus fidelium meritis imperatoria maiestas ad largiendum accenditur et sedula suorum devotio fidelium ad obsequendum ferventius animatur, ut principem erga subditos delectet liberalitatis sue munificentia et erga ipsum crescat et augeatur devotionis et strenuitatis subditorum constantia. Discreto igitur mentis examine considerantes fidem ac devotionem dilecti ac fidelis nostri Gvalonis venerabilis Pergamensis episcopi et ad iustas atque honestas preces eius man- 35 sueta benignitate clementer inclinati non solum ea, quae à predecessoribus nostris divis regibus atque imperatoribus ei suisque predecessoribus et ecclesiæ sue collata sunt,

848. n^o) consolatus B o^o) Addobatus DE p^p) Gerhardus D q^q) de Ardizione D r^r) Cocius B, Bottus D, Cozus E s^s) Pilus C, Pylius E t^t) Gnanfus BC, Ganfus D, Ianfus E u^u) Trivisio E v^v) Bernhardus D w^w) Antonius CD x^x) Arlotus DE y^y) Bergamo E z^z) Et isti — pro se in H und anderen; außerdem noch in I: Rodulfus — pro se a) Frederici D b) fehlt CD und in vielen anderen c) Godefridus E d) MCLXXXIII BC e) tercia BC, C I D f) XXXIII D g) XII GG, vgl. Vorbemerkung h) nur in BC. Wachssiegel laut BD, an Seidenschnüren laut B.

Cesariam. Ad cuius iniurie vindictam factum est, quod expeditionem ordinavimus in Italiā et eandem civitatem obsedimus. Ibi factum est, quod convenienter Lombardi ad habendum nobiscum conflictum. Cum quibus venit Wazo Cremensis comitatū societatis sue ad hoc congregati, ut ibi nos occiderent et honorem nostrum nobis auferent. Transacto
 5 aliquo tempore cum celebratur essemus consilium^{a)} Uenetis, Cremonenses miserunt ad nos, ut, si vellemus venire in civitatem illam, ipsi cum maximo honore nos vellent recipere offerentes nobis, quod per civitatem ipsorum cum securitate et honore conducere nos vellent in terram domine Mathildis. Fidem habuimus eorum securitati^{c)}, intravimus Cremonam et hospitati nos fuerunt ad sanctam Agatham nec meminimus, quod infra
 10 tempus, quo apud eos morati fuimus, servitium nobis fecerint estimatione panis unius. Fecerunt nos intrare secum in refectorium sancte Agathe ibique habito nobiscum colloquio ad hoc nos compullerunt, ut salva persona nostra non crederemus umquam nos exituros de hoc loco, donec eis deditus duas villas nostras Warzstallam et Luciariam. Sed deo propitio ita inde recessimus, quod nullum eis inde deditus privilegium, licet
 15 omnes principes nostri tam clerici quam laici, quorum innumerabilis nobiscum turba fuit, nobis instantent, ut omnia, que peterent, illis daremus, quatinus salva vita possemus recedere. Hac violentia et iniuria interim villas predictas nobis abstulerunt. His addiderunt, quod, cum in eodem refectorio sancte Agathe iurassent, quod Mediolanensibus favore Papiensium vivam werram facerent et pontem Placentinorum destruerent, non fecerunt.
 20 Sicut ergo ea, que iuraverunt, non sunt exsecuti, ita nec nos ipsis tenemur super promissione, quam illis fecimus, sicut utrimque promissum fuit. Nec oblivisci possumus, que presentes positi vidimus, videlicet quod nobis accendentibus ad civitatem Laudensem, cum Placentiam pergeremus, occurserunt nobis Cremenses cum^{d)} crucibus^{b)} prostrati coram nobis ad querimoniam super afflictione, qua eos afflixerunt Cremonenses. Ibi
 25 videntibus nobis Cremonenses eos a facie nostra nudis nudi^{a)} gladiis repulerunt percutientes eos et graviter quosdam vulnerantes. Ac deinde nobis Plancencie assistantibus irruerunt in eos casas eorum igni vastantes et diruentes possessiones eorum, cum personas non invenissent qualibet turpissima morte perdendas. Fecerunt autem Cremonenses dampnum nobis estimacione CCC M marcarum, quas ipsis computare possumus, super
 30 quibus eos convenimus querentes iustitiam^{d)}, quam nec nobis facere voluerunt nec recipere a nobis.

896.

Friedrich verleiht der Stadt Mailand gegen einen Jahreszins von 300 Pfund Imperialen alle Regalien des Reiches im Erzbistum Mailand und in fünf genannten Grafschaften und schließt mit ihr einen wechselseitigen Sicherheits- und Bündnisvertrag, der unter anderem den Wiederaufbau von Crema zum Gegenstand hat und sowohl vom kaiserlichen Kämmerer Rudolf als auch von den Mailändern beschworen wird.

1185 Februar 11, Reggio.

40 Abschrift des 14. Jh. im Archivio comunale zu Treviglio, Pergamene n° I (B). — Abschrift des 15. Jh. in der Biblioteca Ambrosiana zu Mailand cod. B 19 inf., f. 15' (C). — Abschrift des 15. Jh. im Staatsarchiv zu Mailand, Pergamene,

895. o') rita von gleicher Hand über der Zeile nachgetragen

d') u von gleicher Hand über der Zeile nachgetragen

Monastero di S. Ambrogio cart. 313 (früher T. 5, c. 1 n° 221) (D). — Abschrift des 15. Jh., verstümmelt und durch Feuchtigkeit beschädigt, ebenda, Diplomi e dispacci sovrani cart. III fasc. 1 (E).

Puricelli, *Mon. Ambrosiana* ed. I. 1028 = ed. II. 447; wiederholt von Graevius, *Thesaurus ant. Ital.* IV 1^c, 447 = Lupi, *CD. Bergom.* 2, 1353 = Ficker, *Forschungen* 4, 195 n° 155. — *Mon. Germ. Const.* 1, 428 n° 303 aus D. — Simonsfeld in den *Münchner Sitzungsber.* 1905, 720. — Barelli in *Arch. stor. it. ser. V*, 30, 22 n° 6 aus D. — Manaresi, *Atti del Comune di Milano* 1, 216 n° 148 aus BD. — Colombo in *Bibl. soc. stor. subalp.* 128, 144 n° 61 unvollst. aus D. — Böhmer Reg. 2673. — Astegiano, *CD. Cremonae* 1, 158 n° 405. — Stumpf Reg. 4409. 10

Die Angabe bei Stumpf S. 551, daß sich das Original in Mailand befindet, trifft nicht zu. Colombo gibt eine vollständige Übersicht über die Überlieferung. Unsere Ausgabe beruht auf BD. C ist äußerst fehlerhaft, E schwerstens beschädigt; die neuzeitlichen Abschriften wurden vernachlässigt. Bedeutungslose graphische Varianten ließen wir unberücksichtigt. — Sicherlich von einem Kanzleiangehörigen mundiert, der auch die formelhaften Partien abgefaßt haben wird. In Betracht kommt dafür in erster Linie GG. Eine Abweichung von den herrschenden Gebräuchen ist der Gebrauch der Datum-per-manus-Formel, die den Protonotar Rudolf nennt, weil er offenbar eine verantwortliche Rolle zu tragen hatte. Der Eid der Mailänder, der vermutlich in einem eigenen Schriftstück aufgezeichnet war, ist wörtlich inseriert. Möglicherweise existierte auch von der Eidesleistung des kaiserlichen Kämmerers Rudolf, deren Inhalt genauestens wiedergegeben ist, eine formlose oder notariell beglaubigte Niederschrift. Vgl. Riedmann, *Verträge* 42 ff. Das im Text erwähnte verlorene Privileg betreffend die Grenzen der Grafschaft Seprio haben wir als D. *1147 verzeichnet. 25

In nomine sancte et individue trinitatis. Fredericus^{a)} divina favente clementia Romanorum^{b)} imperator^{c)} augustus. Preclare serenitatis nostre liberalis benignitas ea virtutum gratia prepollet^{d)}, ut, cum universos fideles suos habundantis clementie favore complectatur, illos tamen artius ac specialius sue familiaritati conciliat, quos fidelitatis perseverantia et devotionis^{e)} fervore erga sacram imperii maiestatem ceteris prepollere perpendit. Circumspecte itaque discretionis oculo dilectorum fidelium nostrorum civium Mediolanensium attendentes strenuitatem, fidem ac devotionem, qua ferventiori ceteris affectu nostre in dies dignationi gratiores se exhibent^{f)}, tanto honori et promotioni ipsorum ac civitatis^{g)} sue accuratius volumus intendere, quanto nobis datum est de ipsorum sinceritate perfectiorem fiduciam habere. Eapropter imperiali placuit clementie nostre predictorum fidelium nostrorum desideriis nostre mansuetudinis animum ad commoditatem eorum et laudabilem civitatis statum applicare, ut concessiones et permissiones^{h)}, quas eis in pace sine censu fecimus, pro nobis et illustri filio nostro Henrico Romanorum rege augusto confirmaremus et insuper regalia illa imperii, que illis sine censu non concessimus, secundum infrascriptum modum in subscriptis terris pro censu concederemus et pactum, quod subsequitur, cum eis iniremus. Concedimus itaque Mediolanensibus omnia regalia, que imperium habet in archiepiscopatu Mediolanensi sive in comitatibus Seprii, Martesaneⁱ⁾, Bulgarie^{k)}, Leucensi^{l)}, Statione vel in aliis comitati-

896. a) Federicus D b) fehlt B c) fehlt D d) prepollet B, polet D e) dilectionis B
f) exhibeant B g) civitati B h) promisiones B i) Marchexanae B k) Burgarie D l) Leuthensi B 45

bus et locis extra comitatus ubicumque sint^{m)} in aqua et terra. Si qua etiam regalia habemus in locis, que Mediolanenses concederunt Cremonensibus ultra Abduam, similiter, cum ea recuperaverint, eis concedimus. Comitatum autem Seprii, in quo superius regalia eis concessimus, sic intelligimus, sicut in privilegio nostro distinctum est, scilicet per hos fines: a Lacuⁿ⁾ Maiori^{o)}, sicut pergit flumen Ticini usque ad Padignianum et a Padigniano^{p)} usque ad^{q)} Cerrum de Parabiago^{r)} et a Parabiago usque ad Caronum^{s)} et a Carono^{t)} usque ad flumen Seuisci^{u)} et a Seuiso^{v)} usque ad flumen Trese^{w)} et sicud Tresa^{x)} refluit in predicto Lacu Maiori^{y)}, eo adito, quod de omnibus illis locis, de quibus commune Mediolani habet iurisdictionem, quam eis concessimus vel nunc concedimus, non obsit Mediolanensis, si quis a nobis^{z)} a tempore regni nostri vel ab eo, qui a nobis habuit, aliquod datum vel scriptum habeat in suprascriptis^{z')} locis de^{x)} regalibus imperii, unde ille, qui datum suscepit, publice non est in possessione. Ab hac concessione regalium excipimus omnia feuda^{y)} et beneficia antiqua ab antecessoribus nostris de regalibus concessa ecclesiis vel quibuscumque personis et etiam si qua a nobis concessa sunt de regalibus, de quibus possessor manifestam habet possessionem, et reservata paratica nobis, que debet^{z)} prestari filio nostro illustri regi Henrico et omnibus successoribus eius, cum primo coronam regni Mediolani aut Modocie suscipient, prestanda ab his, qui ipsam paraticam soliti sunt prestare, et reservato in Modocia, quod marascalco^{a')} nostro vel regis liceat ibi hospicia assignare, excepto quoque iure appellationum, sicut in forma pacis est comprehensum. Pro his autem regalibus, que eis nunc concedimus et in pace non^{b')} concessimus, debent Mediolanenses prestare nobis vel nostro nuntio et successoribus nostris in civitate Mediolani a kalendis instantis marcii ad annum pro censu singulis kalendis marcii ibidem libras trecentas^{c')} imperiales. Ad maiorem quoque cautelam et eorum securitatem talem pro nobis et filio nostro rege Henrico cum Mediolanensis conventiōnem fecimus, que hinc^{d')} inde^{e')} iuramento firmata est: Iuravit Rudolfus^{f')} camerarius noster parabola et in anima nostra, quod nos bona fide manutenebimus civitatem Mediolani et quod iuvabimus ecclesiam Mediolanensem et Mediolanenses manutenerem omnes possessiones, quas habent et possident, et iura omnia, iusticias et rationes, quas habent. Si quas etiam possessiones, iura, iusticias et rationes amiserunt, adiuvabimus eos bona fide recuperare. Eas autem possessiones, iura, iusticias et rationes intelligimus, quas habent in archiepiscopatu Mediolanensi sive in comitatibus supradictis^{g')} et in locis extra comitatus, ubicumque sint, contra omnes homines et civitates et loca Lombardie, Marchie et Romaniole, eo tamen tenore, ut nos pro speciali negotio Papiensium non faciamus guerram Mediolanensis nec pro speciali negotio Mediolanensis teneamur facere guerram Papiensibus, sed si aliqua lis^{h')} inter eos orta fuerit, nos bona fide partes nostras interponemus ad componendum vel ad iustitiam faciendam. Si vero Papienses adiungent se alicui civitati vel persone ad guerram faciendam Mediolanensis, nos teneamur Mediolanenses adiuvare, sicut supra continetur. Et omnes concessiones seu permissiones illas, que facte sunt in tenore pacis sine censu et quos modo facimus pro censu, cum iustitia et ratione eis^{i')} manutenebimus. Et quod nos non faciemus specialem societatem cum aliqua civitate, loco vel persona, que sit de Lombardia, Marchia vel^{j')} Romaniola, absque consensu consulum Mediolanensis vel maioris partis vel omnium. Idem^{k')} etiam sacramentum faciemus prestare regem Henricum filium nostrum in anima sua et parabola

896. m) sive B n) Lachu B o) Mayori B p) Padriniano D q) fehlt D
 r) Parabiago B s) Carronum, Carrono D t) Seuixi, Seuixo B u) Trexe, Trexa B
 v) a nobis fehlt D w) supradictis D x) vel B y) feoda D z) debent B
 a') marascalcho B b') nunc D c') trecentum B d') hic B e') M mit vertikalem
 Strich darüber B f') Redolfus B g') predictis D h') lix D i') eas B
 k') iddem D

sua faciendum ad terminum, quem consules Mediolanenses cum consilio^{l)} credencie nobis dixerint. Item idem Rudolfus^{m)} suprascripto modo parabola nostra iuravit, quod nos bona fide et^{b)} sine fraude dabimus operam, ut Crema integre redificeturⁿ⁾ ad terminum, quem consules Mediolanenses cum consilio^{l)} credentie sue nobis dixerint cum ea virtute, quam habemus in Lombardia, Marchia et Romanibla. Dabimus autem operam hoc modo: commonendo, exortando etⁿ⁾ precipiendo personis, civitatibus et locis Lombardie, Marchie et Romanie sub debito sacramenti et fidelitatis publice et privatim bona fide, ut nobis ad hoc perficiendum debitum et efficax^{o)} consilium et auxilium prebeant. Si autem infra terminum constitutum aliam fortiam, quam modo^{b)} habemus^{p)}, in Lombardia, Marchia et Romaniola habuerimus, eam ad hoc perficiendum bona fide adhibebimus. Et si infra^{q)} terminum constitutum id facere nequiverimus, ad idem perficiendum secundum predictum modum teneamur, cum primum poterimus, quoque reedificetur^{r)}. Si qua autem persona, civitas vel locus ad hoc perficiendum aliquod impedimentum, ne id fiat, prestare presumpserit, eum eosve vel eas per districtum sacramenti et fidelitatis, qua nobis tenentur, prohibebimus. Et si propter hoc non aquieverint, eos easve in banno publice mittemus, quoque digne satisfecerint. Et si satisfacere distulerint, per sacramentum et fidelitatem proximis civitatibus, locis et personis precipiemos, ut eis guerram faciant. Similiter faciemus iurare regem Henricum filium nostrum ad terminum, quem consules Mediolani constituerint^{s)} consilio credentie sue, quod Cremam bona^{t)} fide manutenebit^{u)}, sicut et nos de ea bona fide manutenenda iurare fecimus. Manutenebimus autem Cremam hoc modo et ea ope, sicut dictum est, de rehidificatione^{v)} facienda, eo adito, si fuerimus ultra montes, quod bonum nuntium et litteras mittemus pro simili, adiutorio prestando et impedimento inhibendo, cum inde fuerimus requisiti. Pacti quoque et iuramenti formam, quod Mediolanenses nobis et filio nostro Henrico^{w)} Romano-rum^{y)} regi facere debent, presenti pagina duximus inserendam:

Iurabunt, quod bona fide et sine fraude adiuvabunt nos et predictum filium nostrum manutenere imperium in Lombardia, Marchia, Romaniola^{w)} et manutenere omnes possessiones, iusticias, iura et rationes, quas habemus in Lombardia, Marchia et Romaniola^{x)}, et specialiter terram quondam comitisse Matildis^{y)}. Si quas etiam possessiones, iusticias, iura et rationes in predictis terris, scilicet Lombardia, Marchia et Romaniola et nominatim de terra condam^{z)} comitisse Matildis amisimus, adiuvabunt nos bona fide recuperare, et hoc contra omnes civitates, loca et personam quamlibet Lombardie, Marchie et Romanie, eo tenore, ut, si nos aut filius noster rex Henricus aliquando, quod nobis licere noluimus, contra concessiones seu permissiones factas personis, civitatibus seu locis societatis, sicut in tenore pacis continetur, venire voluerimus, Mediolanenses non teneantur hoc sacramento nos adiuvare^{z')}. Et si aliqua persona, civitas vel locus societatis contra hoc fecerit^{b')}, quod nobis et filio nostro regi Henrico in pace convenerunt, teneantur Mediolanenses adiuvare^{z")} nos et filium nostrum regem, usque quo venerint^{c')} ad congruam satisfactionem. Item iurare debent, quod non facient specialem societatem cum civitate, loco vel persona de Lombardia, Marchia et Romaniola^{x')} absque consensu nostro vel regis Henrici filii nostri. Item consules et credentia iurabunt, quod bona fide et sine fraude dabunt nobis et filio nostro Henrico regi rectum consilium de illis negotiis, de quibus ab eis postulabitur a nobis vel a filio nostro rege Henrico per nos aut certum

896. l') consilio B m') reficietur B n') fehlt D o') efficace B p') habeamus B q') über der Zeile über gestrichenem hoc ad D r') rehedeficetur B, redificetur D s') constituent D 45 t') aus manutenebit bona fide durch Verweiszeichen umgestellt D u') redificatione D v') Romano D w') vorher et D x') Romagniolla D y') Mateldis D z') von erster Hand über der Zeile B a'') vorher ad hoc B b'') fecerint D c'') venerit B

nuntium nostrum^{b)} aut nostras litteras, nec per fraudem se subtrahent, quin illud dent.
Et hoc sacramentum facere debent Mediolanenses a decem octo^{d")} annis supra et a septua-
ginta infra bona fide et^{b)} sine fraude, qui consueverunt sacramenta generalia facere,
et eos, qui non iuraverint propter minorem etatem, facient iurare, cum fuerint maiores
in quinto anno, si requisitum fuerit. Et renovabunt in singulis decenniis hec sacramenta
etiam illi, qui fecerunt^{e")}, cum requisiti fuerint a nobis vel a certo nuntio nostro.

Et ibi statim in conspectu nostro consules Mediolani, quos comune ad hoc destina-
verat, iuraverunt, ut supra de eorum sacramento continetur, hii videlicet: Pinamons de
Vicomercato, Heriprandus^{f")} iudex, Adobadus^{g")} Bultraffus^{h")}, Vgo de Camerario. Et^{i")}
hoc amplius facient socios suos et credentiam^{j")} infra octo dies, postquam Mediolani fue-
rint, iurare ut supra, et alios cives Mediolani, cum inde a nobis vel a^{k")} nostro nuntio fue-
rint requisiti. Alii quoque legati, qui cum eis erant, suprascriptum^{l")} iuramentum iura-
verunt sine predicto additamento, hii videlicet: Rogerius^{m")} Vicecomes, Arnaldus de
Mariola, Guillelmus^{n")} de Ossa^{o")}, Ardericus iudex de Bonate, Otto Cendadarius, Aiche-
rius Bonusvicinus.

Interfuerunt huic facto Guillelmus^{p")} Astensis episcopus, Wala^{q")} Pergamensis
episcopus, Conradus Lubicensis^{r")} electus, Obertus Modoetiensis^{s")} archipresbiter,
Fredericus^{t")} prepositus Argentine, frater Tedericus^{u")} de Silua Benedicta, Conradus^{v")}
dux Spoleti, Conradus^{w")} marchio Anconitanus^{x")}, Gerardus^{y")} comes de Los, Conradus
castellanus de Nurimberch, Simon comes de Spanheim^{z")}, Dipoldus comes de Leches-
gemunde^{a")}, Bertoldus Ytalie legatus, Warnerus^{b")} de Bonlande^{c")}, Henricus dapifer,
Conradus pincerna, Henricus marschaleus de Lutra, Domertus^{d")} Bentzonis^{e")}, Rogerius
de Osio^{f")}, Benzo^{g")} Bonisegnioris^{h")} consules Cremensium.

Signum domini Fredericie^{i")} Romanorum imperatoris invictissimi. (M.)

Ego^{j")} Godefridus imperialis aule cancelarius vice domini Philippi^{k")} Coloniensis
archiepiscopi et Ytalie archicancellarii recognovi.

Actum anno dominice incarnationis MCLXXXV^o, indictione III^a, regnante domino
Frederico^{b")} gloriosissimo Romanorum imperatore augusto, anno^{c")} regni eius XXXIII,
imperii vero XXXI^{d")}; dat apud Regium per manum Rodolfi^{e")} imperialis^{f")} aule
prothonotarii III^g idus febr.; feliciter amen^{h")}.

897.

Friedrich investiert den Roland von Canossa zugleich im Namen seiner Brüder
mit den Burgen Bibbianello, Gesso und Canossa.

1185 Februar, Reggio.

Abschrift des frühen 16. Jh., Prisciani Peregrini Collectanea 1, 31 im Staatsarchiv
zu Modena (D).

896. d") decem et octo D e") fecerint D f") Heliprandus B g") Adobaldus B
h") Bultrassus B, Bultraffus D i") credendarios B k") supradictum D l")
Rugerius D m") Guillelmus B n") Osa B o") Guala B p") Nubicensis B
q") Modoetiensis D r") Tidericus D s") Churadus D t") h über co D
u") Berardus B v") Spanayn B, Spanhein D w") Lechgerimonde B x")
Gamerus B y") Borilande B z") Domerus B a") Leucronis B b") Ovio
B c") Benso D d") Bonisenioris D e") Federici D f") in B durch
Rasur getilgi g") Filippi B h") Federico D i") anno — XXXI in D rechts
45 vom Monogramm nachgetragen k") Rudolfi D l") imperatorie B m") Gold-
bulle laut Flamma, Manipulus Florum, Muratori, Rer. Ital. Script. 11, 653.

semper augustus in episcopatu Argentinensi promulgavit et episcopus vester cum clero sub discrimine officii et beneficii affirmavit et populus iure iurando firmavit . . . ut secundum statuta eiusdem filii de cetero tributarii ecclesię vestrę statutis temporibus iura vobis absque contradictione persolvant et, si contumaciter ea usque ad festum sancti Andree retinere presumpserint et satisfacere neglexerint, a iure proprio cadant et, si proterve adhuc retinuerint, anathematis gladio feriantur (Wiegand, *U.B. der Stadt Straßburg* 1, 95 n° 114; Jaffé-L. 14.489; *Germ. Pont.* 3/3, 19 n° 6; Stumpf Reg. 3975a). Vgl. *Vorbemerkung zu D. 394.*

5

*1147.

10

Friedrich verleiht die ihm von den Mailändern zurückgestellte Grafschaft Seprio innerhalb angegebener Grenzen an einige Getreue von Seprio.

(vor 1167).

In einem Schiedsspruch in dem Streit zwischen Mailand und Como über den Umfang der Grafschaft Seprio von 1170 September 3 (Manaresi, Atti del Comune di Milano 1, 15 106) heißt es: Preterea introducebant quoddam novum privilegium Frederici imperatoris, in quo fines predicti comitatus asserebant contineri, scilicet in eo, quod dicebant a Seveso usque ad Tresiam versus Ticinum, in quo eciam continebatur Mediolanenses predictum comitatum in manum iam dicti domini Frederici imperatoris refutasse et ipsum dominum imperatorem predictum comitatum 20 quibusdam suis fidelibus de Seprio comisisse. Offenbar handelt es sich um dieselbe verlorene Kaiserurkunde, auf die in dem Vertrag Friedrichs mit Mailand vom 11. Februar 1185 (D. 896) mit den Worten bezuggenommen ist: sicut in privilegio nostro distinctum est, scilicet per hos fines etc. Eine kaiserliche Neuverleihung ist nach der Krise von 1167 kaum denkbar. Vgl. auch Otto Morena ed. Güterbqck, 25 Script. rer. Germ. N. S. 7, 58.

*1148.

Friedrich stattet die Kartause Silve-Bénite im Hinblick auf den Konversen Theodericus, seinen Verwandten, mit Einkünften und Privilegien aus.

(1167 oder vorher).

30

Simonsfeld in den Münchner Sitzungsber. 1911, 41 nach dem „Regestum chronologicum diplomaticum aliorumque monumentorum monasterii s. Marie Clarevallis“ des Don Ermeto Bonomi, Handschrift A. E. XV vol. 32 der Biblioteca Braudense zu Mailand, p. 143: Pro quo extat diploma Friderici Barb. datum anno MCLXVII, quo statuit fieri in diocesi Viennensi coenobium B. Mariae de Sylva Benedicta 35 incorporandum ordini Carthusiensi, cui extruendo et dotando de bonis imperialibus deputat Terricum de progenie sua. Qui Terricus ibidem factus conversus anno MCLXVII imperatoris voluntatem explevit. Das Datum 1167 scheint sich